

Ára: 3,50 Ft

adattár 603-92

Somogyi Séták

2. 2/11

**KUNFFY LAJOS FESTŐMŰVÉSZ
ÉS SOMOGYTÚR**

120

KUNFFY LAJOS FESTŐMŰÉSZ
ÉS SOMOGYTŰR

2341.

SOMOGYI SÉTÁK

7

**KUNFFY LAJOS FESTŐMŰVÉSZ
ÉS SOMOGYTŰR**

A SOMOGY MEGYEI TANÁCS
IDEGENFORGALMI HIVATALÁNAK
KIADVÁNYA
1960

Szerkesztette
FODOR JÁNOS

Írta
MÓRICZ BÉLA

Ellenőrizte
Dr. SOLYMÁR ISTVÁN

Fényképek
HOLLÓSY LÁSZLÓ és TABÁK LAJOS

Cimkép
A művész otthonában

Foto
HOLLÓSY LÁSZLÓ

Jóváhagyta az Országos Idegenforgalmi Tanács Titkársága
399/1959. ÖIT. sz. alatt

Sajtó alá rendezte a
PANORÁMA
Idegenforgalmi Szerkesztőség

60.11638 Egyetemi Nyomda Budapest — F. v.: Janka Gyula igazgató

ELŐSZÓ

A somogytúri Kunffy-képtár egyedülálló különlegesség hazánkban. Ezzel a gesztussal Somogy megye híressé vált szülöttje, a 91 éves Kunffy Lajos festőművész iránti különös megbecsülésének óhajtott kifejezést adni.

A képtár 1958 őszén nyílt meg állandó kiállítás-ként, azzal a céllal, hogy a somogyi tájak e művészi propagálójának művészete és műterme a megye egyik idegenforgalmi látnivalójává, otthona pedig előbb-utóbb a felnövekvő fiatal festőnemzedék egyik iskolájává váljék.

Kis ismertetőnk közrebocsátásával egy hosszú művészélet e tájhoz kapcsolódó emlékeit és a széles világot megjárt művész eddig még kevésbé ismert életrajzi adatait kívánjuk közrebocsátani, abban a reményben, hogy a kiállított képek helyszíni tárlatvezetését még hosszú ideig a Somogytúrban ma is dolgozó, agg mester végezheti.

*Somogy megyei Tanács
Idegenforgalmi Hivatala*

KUNFFY LAJOSRÓL

1860-ban egy Balatonfőkajárról Somogyba származott kereskedőcsalád tanulmányzó 21 éves fia útrakelt, hogy a közeli tengerparti kikötővárosokban szakmabeli tapasztalatokat szerezzen. Triesztbe érve tudomására jutott, hogy a nemzeti szabadsáért és az egységes Itália megvalósításáért küzdő olasz szabadsághős, Garibaldi újra zászlót bontott, a Szicíliában kitört forradalom élére állt. Csapatában volt 48-as honvédekből, emigránsokból, a Bach-korszak üldözöttjeiből magyar légió, „legione ungherese” is alakult, oly vitéz magyarok, mint Türr István, Földváry Károly, Vetter Antal és Teleky Sándor részvételével. A híre a fiatalember hajóra szállt, Nápolyba utazott, és beállt a magyar légióba.

Közel négy éven át szolgált azután itt, a magyar haza hön óhajtott szabadságának óraütését várva társaival, mint Teleky Sándor ezredes tolmácsa, segédtsíztje, és csak akkor jött haza 1864-ben, midőn az abszolutizmus nyomása szűnni kezdett, és nyilvánvalóvá vált, hogy a külföldre emigráltak fegyveres segítségre nem számíthatnak.

Hazatérése után szüleit Somogyban találta s ő maga is itt telepedett meg. 1868-ban megnősülve, a közép-somogyi Orcziban birtokot bérelt, és gazdálkodásba kezdett. A birtokhoz, a falu közepén álló tornácos, zsúpos ház tartozott.

Ebben az alacsony, zsúpos bérlőlakásban látta meg a napvilágot 1869. október 2-án Kunffy Lajos, a garibaldista Kunfi Adolf és Hochsinger Hermína fia, Somogy megye egyik büszkesége.

Elemi és középiskoláit Kaposváron végezte, majd Budapestre ment az egyetemre, joghallgatónak. Rajzkészsége már gimnazista korában mutatkozott. Ebben az időben az olasz származású Galimberti Alajos és a Bécsben feltűnt későbbi Munkácsy-díjas Koroknyay (Trost) Ottó festőktől kapott művészi instrukciókat. Jogászkodásával egyidejűleg pedig az Andrássy úti „Mintarajziskolát”, — a mai Képzőművészeti Főiskola elődjét látogatta. Itt Greguss tanár felügyelete alatt gipszmodelleket rajzolt és a Nemzeti Múzeumba járt híres festők képeit tanulmányozni, másolgatni. De eljárt Vágó Pál műtermébe is, ahol az akkor már híres mestert magát is megfestette.

Két Budapesten töltött esztendő alatt nyilvánvalóvá vált tehetsége, s így jogi alapvizsgáinak letétele és a kaposvári 44. közös gyalogezrednél töltött egyéves katonai szolgálatának teljesítése után, 1891-ben Münchenbe utazott, a német művészet központjába.

Előbb féléven át Hollósy Simon ott élő híres művészünk festőiskolájában rajzolt, majd pedig Hackl professzornál tanult a bajor Képzőművészeti Aka-

démián. Itt találkozott össze néhány, nálánál pár évvel idősebb, Párizsból visszatért fiatal magyar művésszel, Iványi-Grünwald Bélával, Csók István-nal, Ferenczy Károllyal, s az ő biztatásukra 1892 őszén Párizsba ment. Itt három éven át a híres Julian-Akadémián folytatta tanulmányait, a neves Jean Paul Laurens és Benjamin Constant osztályában. Első képét „Five o'clock tea” (öt órai tea) címmel a francia művészek Champs Elysée-i „Salon des Artistes Français” nevű szalonjában állította ki 1894-ben.

Midőn Magyarországon megindult a nagy készülődés a millenáris kiállításra, Münchenbe tért vissza. Ott műtermet bérelve, megfestette „Próféta” és „Jób” című bibliai tárgyú képeit; ez utóbbit oly nagyra értékelték, hogy az a Múcsarnokban megnyitott millenáris kiállításon Munkácsy képei között került bemutatásra.

Művészi ízlésének azonban Párizs után már nem felelt meg a müncheni régies, sötét tónusú piktúra. Visszatért tehát Párizsba és itt élt, bebolyongva közben Franciaországot, az első világháború kitöréséig. Nyarait 1905-től kezdve Somogytúron töltötte.

Nagy érdeklődéssel fordult ettől kezdve faluja felé, s alkotta képeinek százait faluja dombjairól, utcáiról, házairól, lakóiról, abban az „optimista-realista stílusban — ahogy Fóthy János írja —, amely jellemző festészetére.

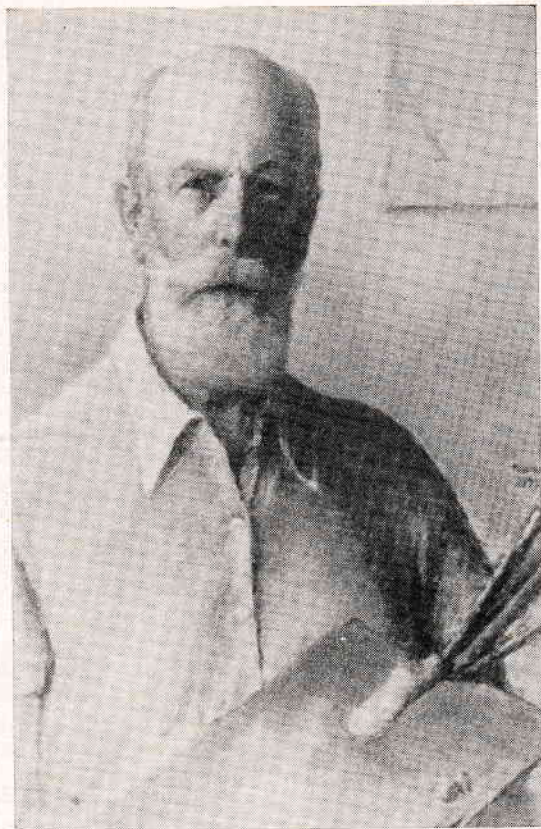
Kertjében 1909-ben festőműtermet építtetett, amelyben csakúgy, mint lakásában számtalan kép hirdeti ma sem nyugvó termékeny alkotó munkásságát, és tükrözi Somogytúr népének életét. Színes

mezei tájak, úde falusi udvarok, dolgozó munkások, cséplésben izzadó parasztok, önarcképek, cigányjelenetek, tanulmányfejek, megkapó csendéletek, téli hangulatú utcaképek, falusi multságok, színes krétarajzok mellett itt található két nagyméretű, híres alkotása, az 1896-ban festett „Jób” és az 1906-ban készült 4×2,5 m-es, gyászkeretbe foglalt „Somogytúri gyermektemetés” is.

Első gyűjteményes kiállítását Párizsban, a Georges Petit-galériában rendezte, 1913-ban; 144, nagyrészt magyar tárgyú festményt állított ki, meleg sikert aratva mind a közönség, mind a kritika körében. A gazdag anyag az első világháború miatt Párizsban rekedt, s csak egy évtizeddel később, 1923-ban került vissza Magyarországra. Ekkor került sor első nagy hazai bemutatkozására, a Nemzeti Szalonban (1924). Itt ismerte meg a közönség az 1905-ben festett „Somogytúri tiszteletes”-t is, a művésznek saját maga és a kritika egybehangzó véleménye szerint legsikerültebb alkotását. A hosszúszerű pipát tartó Szász József életnagyságú portréja azóta bevonult az egyetemes művészettörténetbe. Nemcsak itthon, hanem külföldön is remekműként becsülik. A kiállítás után Petrovich Elek a Szépművészeti Múzeum számára kérte el, de a második világháború során, sajnos, nyoma veszett.

A két háború között még két kollektív kiállítása volt, 1927-ben a Múcsarnokban, külön teremben, és 1942-ben a „Tamás galériában”. Közben állandóan kiállított itthon a rendes évi tárlatokon. 1899—1913

Önarckép

között minden évben Párizsban is részt vett a „Société des Beaux Arts” szalonjában és a „Salon d'Automne”-ban rendezett kiállításokon.

Művészetét ifjú munkásságának hazája, Párizs igen sokra tartotta, aminek bizonyysága, hogy a „Salon d'Automne” nevű művésztársulat 1903-ban első „sociétaire”, azaz zsűrimentes tagjává választotta.

*

Kunffy Lajos annak a nagy magyar festőnemzedéknek a tagja, melynek ifjúsága egybeesik a nagybányai és szolnoki iskola alapításával, Szinyei Merse újszerű „plein-air” szemléletével, a szabad levegő, a fény és a bátor színkezelés jelentőségének felismerésével, és amelynek képviselői Ferenczy Károly, Iványi Grünwald Béla, Fényes Adolf, Glatz Oszkár, Csók István és a nagy somogyi hármas: Vaszary János, a fény és mozgás temperamentumos impresszionista ábrázolója, Rudnay Gyula, a bábonyi tájak felfedezője és a mindig egyéni, mindig szellemes Rippl-Rónai József voltak.

Művészi pályafutásának első évtizedeiben az akkori naturalizmus szellemében fejlődő magyar festészet új művészi látást kapott; a legkeresettebb, legnépszerűbb műfaj a tájkép, az interieur és a csendélet lett. De ez volt egyben az a kor is, amelyben a festészet — különösen az első világháborút követő években — „gyötrelmes feszültségektől” űzve és hangzatos jelszavaktól megmámorosodva, sokszor a látható valóságot is megtagadva” különböző művészeti „izmusokban” kereste a kifejezés útját.

A 90 éves Kunffy Lajos

E változó, forrongó időben Kunffy Lajos híven kitartott annál a művészi előadási módnál, amelynek jegyében kiérett. Kitartott a látott élmények naturalista-realista kifejezése mellett. Vallotta továbbra is Hollósy tanítását, amely szerint a művészetnek nem lehet más Kánonja, mint a természet. Hosszú életében állandóan szemben kellett úsznia e felfogása miatt a divatos árral, s ez művészetének bizonyos fokú elszigetelődéséhez vezetett.

Bár ez a művészet kissé konzervatív volt, színeiben néha talán túlzott is, de kiérett, szolid, megalapozott és összességében, valamint a mesterség-

beli tudást tekintve — különösen kisebb képeiben — jelentős érték.

Kunffy Lajos egyéniségéből folyt, hogy az életben nem a konfliktusokat kereste, hanem a csendes harmóniát, mint ahogy ezt kereste a művészetben is. Kedves, alkalmazkodó, alkotó egyéniségével tulajdonképpen „műcsarnoki” festő volt, aki kiszolgált az uralkodó ízlést. Művészetével nem újított, mégis művei között szép számmal vannak marandandó értékű munkák.

Elismerését az új magyar haza sem tagadta meg tőle. 1953-ban műveiből és Glatz Oszkár képeiből a Művelődésügyi Minisztérium kollektív kiállítást rendezett az Ernst Múzeumban. Tisztes nyugdíjat kap, a Munka Érdemrendjével tüntették ki, s az időtől kikezdett somogytúri műtermét — amelyben ma is annyi szeretettel festget — megyéje ötvenezer forint költséggel, 1958-ban rendbehozatta. Ugyanez évben, 89. születésnapja alkalmából, állandó kiállítást nyitottak benne műveiből, a művészetet kedvelők, és a somogyi ifjú festőnemzedék állandó zarándokhelyévé avatva idillikus otthonát.

Azt az otthont, amelyben hajdan gyakori művészvendég volt többek közt Rippl-Rónai, aki Kunffyné Tiller Ellát is megfestette pasztellban — Szlányi Lajos, a szolnoki művésztelep ismert naturalista törekvésű festője, a minden nyáron Lellén nyaralगतó, festegető Iványi Grünwald Béla, a kecskeméti festőiskola alapítója, és a nemrég elhunyt Edvi Illés Aladár, akivel már a pesti Mintarajziskolában együtt tanult.

RÉSZLETEK A MŰVÉSZ ÖNÉLETRAJZÁBÓL

Kunffy Lajos mögött közel egy évszázad áll. Oly ritka hosszú emberi élet, mely egész korszakot jelent a nemzet történetében is, a művészetek fejlődésében is.

A sokat utazott, világot látott művész pár évvel ezelőtt, többek biztatására feljegyezte életének egyes állomásait. Készülő visszaemlékezéseiben színes filmként peregnék le s tárulnak elénk egy művészélet epizódjai, benyomásai s bukkannak fel elmúlt idők hírességei, akikkel itthon, Somogyban, Pesten vagy Münchenben, Párizsban jött össze, s akikhez személyes élmények fűzték.

Visszaemlékezései olyanok, mint amilyen festészeté. Derűsek, keresetlenek s szinte gyermekesen őszinték. Minden élményét a festészet iránti szeretet itatja át, egy oly ember szeretete, aki a hosszas külföldi tartózkodások ellenére is mindig magyar maradt. Nem a külföldet hozta Magyarországra, hanem a hazai tájat, Somogyot, Somogytúrt és faluja népét vitte ki vásznain évről évre Párizsba.

Az a tény, hogy Kunffy Lajos hat évtized óta nem a saját társadalmi osztályából, hanem a falu életéből vette témáit, bizonyítja, hogy meg tudott szabadulni szüléti adottságaitól, és lelki alkatánál fogva szabad elhatározásából fordult érdeklődésével és művészetével az „egyszerű nép”, korának kisemmizett munkáival és parasztjai felé.

E kis ismertetőbe nem fér be e többszáz oldalas önéletrajz, hozzátartozik azonban művészetének, életének jellemzéséhez, ha alábbiakban egy-egy részlettel őt magát idézzük.

„Atyám mezőgazdasággal már serdülő ifjú korában gyakorlatilag foglalkozott, mert nagyapámnak Kaposvártól nyugatra volt már egy kis birtoka,

melynek „Ebédvesztő” volt a neve. Atyám sokszor elmondta, hogy ő ott a méhesben lakott. Egyébként apja kereskedéssel foglalkozott, és fiát is erre a pályára szánta, el is végeztetvén vele a nagykanizsai kereskedelmi iskolát.

Nem lévén azonban kedve a kereskedéssel foglalkozni, külföldre vágyott. Kieszközölte apjánál, hogy külföldre mehessen, egy nagyobb üzletházban állást vállalni. Apja ellátta útiköltséggel, sőt megváltotta a katonai szolgálattól is 3000 Ft-tal, ami akkoriban így ment. Megszerezvén útlevelét, Triesztbe vette útját, ahol értesülve a magyar légió megalakulásáról, a kossuthi eszméktől lelkesítve, elhatározta, hogy belép a magyar légióba. Egyelőre azonban szülei előtt ezt titokban akarván tartani, Anconából Brettauer nevű nagykereskedővel, akivel megismerkedett, közvetítette haza leveleit. E Brettauer családból származott a neves osztrák író, Stefan Zweig édesanyja is.

Miután besorozták a légió huszárezredébe, Nólába, Nápoly mellé került kiképzésre. Gyors előhaladást téve a katonai tudományokban, néhány hónap múlva már bevezényelték Nápolyba, gróf Teleky Sándor mellé segédnek. Az olasz nyelvben már járatos lévén, ő tartotta fenn az érintkezést az olasz hatóságokkal.

Négy évet töltött apám a légiónál. Ekkor látva, hogy nem sikerül Kossuthnak a külföldi hatalmak támogatását kieszközölni a magyar függetlenség kivívására, másrészt mert ijesztgető leveleket is kapott otthonról édesanyja betegségről, elhatározta, hogy megváltik a légiótól. Szerencsésen átlépte az osztrák

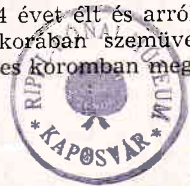
határt, Salzburgban azonban osztrák kémek letartóztatták. Bécsbe kísérték, ahonnan apja egy ismert bécsi ügyvéd közreműködésével kiszabadította. Hazatért, de internálták Somogy megye területére, ahonnan csak főispáni engedéllyel távozhatott...

Olaszországi élményeit ő maga írta meg 70 éves korában, „Itáliában a magyar légiónál” címmel. Ma ott van ez a kis könyv a Hadi-múzeum könyvtárában is az ő arcképével, huszárkardjával és több fontos — a légió életére vonatkozó — irattal együtt. Atyám 1934-ben, 96 éves korában halt meg. Mint az utolsó magyar legionista. Sírjára a budapesti olasz követség és a kaposvári ezred is koszorút helyezett.

Hazatérve, atyám egészen a mezőgazdaságnak és családjának élt. Az orezi bérlet, jó irtásföldjeivel igen hálásnak bizonyult. Ide hozta Veszprémből fiatal nejét, Hochsinger Hermint. Anyám ebből a kulturált városból került a kis Somogy megyei faluba, melynek főterén állott az a zsúpos uradalmi épület, amelyben én születtem.

Az állandó falusi tartózkodás azonban csak néhány évig tartott, mert apám harmadik testvérem, Emma születése előtt lakást bérelt Kaposváron az Irányi utcában, és azután már csak a nyarakat töltöttük falun. Hamarosan szép földszintes házat is épített magának a Berzsényi utcában, szemben a kaposvári nagyszülők házával.

A nagyszülőknél lakott még a kaposvári nagy-papa édesanyja is, aki 104 évet élt és arról volt nevezetes, hogy 100 éves korában szemüveg nélkül tudott varrni. Tizenhat éves koromban megfestettem

arcképét Galimberti tanáromnál. Apámnak anyai nagyapja is élt még ekkor Balatonfőkajáron, ahol apám is született. Szintén 100 éven felüli kort ért meg.

A kaposvári új ház csupa világosság volt. Különösen az udvar felőli széles cementlapokkal lera-kott folyosó, mely egy délszaki növényekkel, a legkülönfélébb rózsafákkal, sok-sok virággal díszített udvarra szólt. Innen folytatódott a konyhakert gyümölcsösssel és kaszálóval, mely leért a Kapos folyóig.

Mi, fiúk nyilvános iskolába jártunk, nővéremet otthon nevelőnő tanította, aki minket is bevezetett előbb a német, majd a francia nyelv titkaiba...

Az iskolajárást unalmasnak találtam, és az volt az érzésem, hogy a tanárok is örülnek, hogy egy-egy tanórának vége van. Közepes tanuló voltam, leggyengébb számtanban. Jobban kedveltem a földrajzot, a történelmet és a fizikát. Amikor a kaposvári gimnáziumba beíratk, annak még csak hat osztálya volt. Úgy emlékszem, hogy már az V. osztályt végeztem, amikor nyolcosztályúra emelték.

Abban az időben nem volt rendes tanárképző sem, és sok tanár más pályáról vedlett át. Például Vaszary János festőkollegám édesapja, Mihály, ki latin tanárom volt, fiatalabb éveiben mint gazdatiszt működött...

A festés iránti hajlamom koránt jelentkezett. Amikor újonnan épülő kaposvári házunkban a szobafestők dolgoztak, ez rendkívüli módon érdekelt. Az istállóknak falát, mely szép fehérre volt meszelve, kezdtem befesteni mindenféle ábrákkal. Hét-nyolc-

Ebédelő aratók (olaj)

éves lehettem akkor. Emlékszem, ha nem volt más festésem, magam csináltam: zöld színt levelekből, piros színt téglából...

Mikor Károly fivéremmel nagyobb fiúk lettünk — ő talán 12 éves, én 14 —, apám nem akarta, hogy a vakációt munka nélkül töltsük, megkívánta, hogy valami iparosságot tanuljunk ez idő alatt. Nekem a bognársághoz, Károlynak a kovácsmesterséghez volt kedve. Naponta ebéd után el kellett gyalognunk a három kilométerre fekvő szentlukai matorba, ahol a bognár- és kovácsműhely volt...

Szüleim nagyon vendégszeretők lévén, igen sokan látogattak meg bennünket nyáron át Kaposvárról. Egy alkalommal Szigethy Gyula János kaposvári

kórházigazgató-főorvos jelent meg két fiával, Sándorral és Lászlóval. Szigethy főorvosnak az volt az elve, hogy először vármegyéjüket ismerjék meg fia, azután majd az országot, mielőtt külföldi tanulmányútra indulnak. Sándorral utóbb Párizsban is együtt voltam, mikor orvosi tanulmányait ott befejezte. Abban az időben festettem éppen a „Vitatkozó francia papok” című képemet a St. Germain de l'Auxerrois templom előtt, esti fényben, és ha diner után sétáltunk, oda-oda állítottam Sándort a gázlámpa alá, hogy a világítási effektust tanulmányozzam.

Kijött hozzánk Koroknyay Ottó festőművész is, akinek tanítványa voltam és vele Both Menyhért, aki akkor a „Somogy” c. lap segédszerkesztője, utóbb festőművész volt. Azután Szikszay Ferenc, akivel már mint festőnövendék Párizsban ismerkedtem meg Rippl-Rónai József társaságában, amikor Párizsból először hazajött szülei látogatására.

Tizenkét éves voltam, midőn apám a dégi Festeticsek gálofai uradalmát kibérelte. A 14 szobás kastélyt a gálofai Festeticsek valószínűleg vadászkastélynak építették, tekintettel a nagy erdőségekre, de sohasem laktak itt. Nagyhatalmú tisztartók tanyáztak benne. A gazdasági alkalmazottak nagy száma, a birtok nagy terjedelme serdülőkorban romantikus feudalisztikus érzéseket váltottak ki belőlem, amelyek azonban utóbb Párizs demokratikus szabad levegőjében szerencsésen elpárologtak...

Már gimnáziumi éveim alatt foglalkoztatott a festőművészi pálya, és oly szerencsés voltam, hogy

Kaposvárra jött és megtelepedett itt egy olasz akadémiai festőművész, Galimberti Alajos. Öröklött Kaposvár tövében mintegy 200 hold földet, valami magyar rokonság révén. A városban vett lakást, és értesülvén, hogy Kaposváron csak apám beszél olaszul, felkereste és összeharátkoztak. Látva rajzait, készségesen vállalkozott továbbképzésemre. Ő már nem olajnyomatokat másoltatott velem, mint gimnáziumi rajztanárom — hanem hozzáfogatott a természet utáni festéshez. Azután élő modellt kerestünk, — és ki lett volna erre alkalmasabb, mint a 100 éves dédnagymama, akinek nem volt semmi dolga, és még nagyon mozgékony volt. Szívesen eljárt velem Galimbertihez. A festés alatt kértük, hogy beszéljen nekünk I. Napóleon koráról, mert hiszen ő a XVIII. század nyolcadik évtizedében született, és Napóleon fénykorában már asszony volt. Utána következett a modell-ülésben édesanyám magyaros viseletű apja, aki akkor már hozzánk költözött Veszprémből. Ez is sikerült arckép lett.

Ez időben híre járt már Munkácsy Mihály nagy sikerének, sőt a „Krisztus Pilátus előtt” reprodukcióban a kaposvári könyvesboltok kirakatában is látható volt. Rippl-Rónai akkor hagyta el a kaposvári Schröder-patikát, ahol mint segéd működött, hogy Münchenbe menjen tanulni, és ekkor történt, hogy Vaszary János, gimnáziumi professzorom fia a budapesti Mintarajztanoda növendéke lett. Iskolai szünetekben haza-hazajött, és felkeresvén, természete nagy komolyságával kezdte nekem magyarázni az igazi művészetet. Született professzor volt.

Tőle kaptam olvasni Hyppolite Taine művészeti könyveit, amelyek betekintést nyújtottak a pikktúra gazdag irodalmába.

Vaszary folyton kutató elme volt, nagyon magába zárkózó; barátságába nehéz volt bejutni. Én 1894-ben Párizsban kerültem vele bensőségebb viszonyba; több hónapon át együtt laktunk a Hotel Jacob-ban. Hazatérve is megmaradt köztünk a jó baráti viszony. Időközönként műtermembe is eljött, hogy készülő munkáim felett véleményt mondjon...

Galimbertitől — aki mind jobban el volt gazdaságával foglalva, és igen közepes művészi tehetség volt — később Koroknyay Ottóhoz pártoltam, aki modernebb festő volt. Sádról jött be Kaposvárra. Őles termetű, szép szőke szakállas férfi volt. Nagypám házában lakott albérlőként, Mészöly mérnökéknél, s egyik szobája műteremként szerepelt. Itt dolgoztam azután tovább. Koroknyay igen bölcsen nem engedett még festeni, csak rajzoltam élő modellek után. Ez már jó iskola lett volna, de a VII. és VIII. osztályú gimnázium nagy tananyaga miatt csak kevés időm maradt a művészetre. Azután Koroknyay is Pestre gravitált, és ott mint Benczúr-tanítvány megnyerte a Munkácsy-díjat.

Az érettségít jó eredménnyel abszolválván, szeptemberben Budapestre vitt atyám, hogy ott a jogi fakultásra beiratkozzam. Nem ellenezte, hogy a művészettel is foglalkozzam, de apai gondoskodásból mégis megkívánta, hogy diplomát szerezzek. Elvitt Kelety Gusztávhoz, a Mintarajziskola akkori igazgatójához, és megtanácskozta vele, hogy mint vendéglátogató, ezen intézetbe is felvétessem. Reg-

gel 8—10-ig itt rajzoltam gipszfejeket Greguss professzornál. Ez nekem már könnyen ment, de unalmas kezdett lenni. Be-belopódtunk tehát Székely Bertalan osztályába, és mohón hallgattuk a nagy professzornak a már haladottabb festőnövendékekhez intézett instrukcióit. Kellemes iskolatársaim voltak itt Edvi Illés Aladár, Bosznyay István, Szlányi Lajos, Horthy Béla...

Első jogászévfem letelte után még jobban neki-láttam művészeti tanulmányaimnak, és elhatároz-

Az érő rozs mellett (olaj)

tam, hogy a Nemzeti Múzeum egyik nagy festményét lemásolom. Választásom Benczúr: „Hunyady László végbúcsúja” című festményére esett. Szabály szerint egy élő művész képét csak az illető engedelmével szabad lemásolni. Lámpalázam volt, mikor a nagy mesterhez kellett mennem az engedélyért a Bajza utcába. Boldog voltam, midőn kéresemet előadva a mester mosolygott, és névjegyén az engedélyt megadta. Ezt Ligethy Antal festőművésznek kellett felmutatnom, aki akkor a múzeumi képtár őre volt.

Többen másoltak a múzeumban, idősebb emberek, és tanakodva néztek rám, hogy fiatal gyerek ilyen nagy fába vágja a fejszójét. A Benczúr-technika nem volt olyan egyszerű. Az egyik idősebb jóakarátú festő — Glatter Gyula kitűnő arcképfestő apja, Armin — be is vallotta, amikor a másolat néhány hónapi szorgalmas munka után elkészült, hogy nem hitte a kezdésnél, ezt a szép eredményt.

A kópia befejezése után nem volt már kedvem visszatérni a rajziskolába. Elhatároztam, hogy az akkor legdivatosabb, legnépszerűbb festőhöz, Vágó Pálhoz szegődöm tanítványul, akinek a legsötétebb Józsefvárosban, a Szűz utcában volt műterme. A délutánokat besötétedésig az ő műtermében töltöttem azután, mert a délelőttöket az egyetem foglalta le. Modelleket hoztam az agg-ápoldából, és igen szorgalmasan először csak szénrajzokat készítettem. De utóbb azután arra merészkedtem, hogy Vágót magát fessek le, amint az „Olympuson” című képe előtt dolgozik, amelyen a Népszínház legszebb női alakjait örökítette meg...

A jogászoknak engedélyük volt arra, hogy harmadik évüket önkéntesi évük leszolgálására fordítsák, anélkül, hogy jogi tanulmányi évüket elvesztenék. Beálltam tehát katonának; gyalogosnak a 44. úgynevezett somogyi „rosszseb ezred”-be, amelynek két zászlóalja mindig Budapesten állomásozott, az Üllői úti kaszárnyában. A tisztikarral hamarosan jó barátságba kerültem, és többeket közülük lefestettem, ugyanígy az egész szakaszomat is, amint kivonulni készül. Sajnos ezek a képeim elvesztek a második világháború alatt, csak egy kis helyes trombitás képe maradt birtokomban...

A katonáskodás befejeztével siettem Münchenbe, ahol több honfitársammal találkoztam össze. Az első Jankó Elemér volt, a földrajztudós fia, akivel már a Mintarajziskolában ismerkedtem össze. Ő vitt el a Lohengrin-kávéházba, ahol egész magyar társaságot találtam, nagyrészt Hollósy tanítványait. Ezek kapacitáltak, hogy én is oda iratkozzam be. Én is Hollósy szuggesztív hatása alá kerültem tehát. Kitűnő professzor volt, aki felébresztette tanítványaiban a részletek iránti szeretetet. Jól haladtunk. Legtehetségesebb volt közöttünk Jankó, aki fél szemével is legprecízebben rajzolt. Úgy megkonstruálni egy szemet, szájat, orrot, mint Hollósynál, máshol nem tudtak a növendékek. De hovatovább kezdtük érezni, hogy ez a tárgyak nagyvonalú meglátásának hátrányára van. Hollósy vezérmotívuma a természetűség és igazság volt. A legjelentéktelenebb tárgy hűséges megörökítését becsesebbnek mondta a legnagyobb kompozíciónál. Mi fiatalok azonban sejtettük, hogy így művészi

kiképzésünk nem lesz teljes, és nem lesz meg a készségünk nagyobb feladatok megoldására. Szinte titokban jöttünk néhányan esténként össze, és kompozicionális feladatot tűztünk ki magunknak, versenyezve, hogy ki fogja legjobban megoldani. Részen ez a körülmény keltette fel bennem a vágyat, hogy tanulmányaimat a Müncheni Állami Képzőművészeti Akadémián folytassam. Látva az Akadémia hatalmas palotáját, szemben a kis túlszűfolt Hollósy-iskolával, elhatároztam, hogy a második félévre az Akadémiára iratkozom be.

Az Akadémián Hackl tanár osztályába kerültem, ahol két magyar fiút találtam: Komaházyt és Lyka Károlyt. Még ma is emlékezetemben van a hely, ahol tölem jobbra Lyka dolgozott. Ő nem volt túl szorgalmas a rajzolásban, azt hiszem, már akkor inkább a művészet elméletével foglalkozott. Esztétikusnak, műkritikusnak készült, és igen helyesen szükségesnek tartotta, hogy gyakorlatilag megismerkedjék a rajzzal és a festés technikájával. Művei hézagpótló nagy értékei a magyar művészeti irodalomnak. 1924-ben, midőn Vaszary Jánossal egy napon nyílt meg egy kiállításunk, ő behatóan és párhuzamosan foglalkozott a két „somogyi festővel”.

Hacklnál csak rajzoltunk. Életnagyságú aktokat, szénrel. Ez kitűnő eljárás volt. És mivel ugyanaz a modell egy hónapig is állt, a legalaposabb tanulmányra nyújtott lehetőséget. A professzor és tanítványai között igen meghitt viszony fejlődött ki. Hackl igen kedves, kedélyes ember volt. Vasárnapként találkozót adott a Hofbräuhausban egy pohár sörre, azután kirándulásokat is tettünk az ő ve-

zetésével. Az Akadémia híres magyar professzorait: Liezen-Mayerit és Wagner Sándort azonban csak látásból ismertem, mert nekik haladottabb tanítványaik voltak, akik már festettek.

Ez időben — 1892 tavaszán — érkeztek vissza ifjú magyar festők Párizsból: Csók István, Iványi Grünwald Béla, Ferenczy Károly, kik befejezettnek tekintették párizsi tanulmányaikat, és most már önállóan akartak dolgozni, festeni. Ehhez műterem és modellek kellettek. Úgy gondolták, hogy mindezt olcsóbban szerezhetik be Münchenben, mint Párizsban. Beszéltek Párizs művészeti életéről, nagyszerűségéről oly lelkesen, hogy elfogott engem is a vágy, hogy ott folytassam tanulmányaimat.

Szüleim a nyári vakáció alatt megnézték müncheni rajzaimat, és hozzájárultak — bár nehéz szívvel — a párizsi úthoz. Így október elején útrakelhettem...

Érkezésemet követő napon mentem a rue du Dragon-ba a Julian-akadémiára, hogy beiratkozzam. Balló Ede, akivel az előző este a Grand Caféban megismerkedtem, felajánlotta, hogy ő majd bevezet Jean Paul Laurens és Benjamin Constant osztályába, ahol ő is dolgozott.

Három évet töltöttem a Julian-akadémián igen szorgos munkában. Mindkét professzoromat igen nagyra becsültem. A kettő közül Laurens szisztematikusabb volt, Constant impulzívabb, temperamentumosabb festő. Színben is gazdagabb. Keleti tárgyú képei nagyon hatásosak voltak, és ezekért magas árakat fizettek. Abban az időben a keleti témák igen divatosak voltak, és sok művész megfor-

dult Keleten. A magyarok közül különösen Eisenhut Ferenc és Tornai Gyula, aki Tangerből jövet Párizsban mindig fel is keresett.

A Laurens-nal való kapcsolatomból idejéből különösen két momentum maradt emlékezetemben. Amikor egy évi rajzolás után festeni kezdtem, figyelmeztetett, hogy ne csináljam mindjárt a modell egész alakját, hanem egy-egy testrészt fessek meg életnagyságban, alaposan tanulmányozva. Nagyon értékesek voltak útmutatásai a kompozíciók megoldásánál is. A témákat ő adta fel, rendszeresen mitológiai vagy bibliai mozzanatot. A legtöbb tanítvány nagyon akadémikusnak találta ezeket a kompozíciókat, és inkább már a körülvevő életet akarta festeni. Pedig nagyon hasznosak voltak ezek a kompozíciók a térbeosztás, vonalvezetés, egyensúlyozás, árnyék- és fényelosztás szempontjából...

A Julian-ben dolgoztak abban az időben még a magyarok közül Fényes, Knopp, Szikszay, Nagy Sándor, Katona Nándor, akikkel esténként diner után többször együtt voltunk a Grand Cafében. A házasság és kész művészek, mint Karlovsky, Pataky, Iászló, Rippl-Rónai, Hernádi Kornél csak elvétve jöttek oda...

Párizsban arra törekedtem, hogy a társadalom minden rétegét megismerhessem. Francia családokhoz bejutni nem könnyű dolog. A francia elzárkózó idegen nemzetbeliekkel szemben. Én azonban egy Julian-beli iskolai kollégám családjával is megismerkedtem.

Nekünk, fiatal magyar művésznövendékeknek fényes találkozóhelyünk volt Munkácsy Mihály ünne-

pelt mesterünk palotája. Engem Halmi Arthur — aki ekkor a Munkácsy-díj nyertese volt — vezetett be hozzá a pénteki fogadási napon. Estélyeiken ezernyi ember tolongott mindig, úgyhogy a házukkal szomszédos palotát is megvették, és a falakat áttörtették. Így óriási zeneteremmé vált szalonjuk. Remekül voltak berendezve, főként reneszánsz bútorokkal, drága szőnyegekkel, terítőekkel, függönyökkel. Ezeket az estélyeket Munkácsyné rendezte nagy jártassággal, férjét pedig ilyen alkalmakkor is úgy kellett előhívni mindig műterméből, annyira benne élt művészetében.

Munkácsy kétségtelenül a legerőteljesebb magyar festőtehetség volt. Bár jelentősebb képeinek témája nem magyar, de mindegyikben kifejeződik magyar temperamentuma. Voltak már nagy festőink, de olyan festőien nem látta még egy sem a világot, mint ő. Mindamellettt igazságtalannak tartom, hogy amikor világhírességeink közt Petőfit, Kossuthot, Munkácsyt, Liszt Ferencet említik, elfelejtkeznek Zichy Mihályról. A legmélyebb gondolatokat rajzban nálánál súlyosabban senki sem fejezte ki, európai értelemben sem. Engem különösen is megigéztetett, egy szomszédos kis faluban...

Már három évet töltöttem a Julian-akadémián, amikor elég bátorságot éreztem első kompozicionális képem megfestésére. Ez a „Five o'clock tea” címet nyerte, és a francia művészek társulata szalonjában 1894-ben került kiállításra. A szép párizsi benyomásokkal és azzal a sikerrel, hogy első képemmel a párizsi szalonban szerepelhettem, jó hangulatban

utaztam haza Magyarországra, azzal az elhatározással, hogy nyáron át megfestek egy igazi plein air-képet. Választásom egy aratási jelenet volt Gálósán, előtérben egy vízhordó fiúval és egy kaszáját kalapáló aratóval. Alaposan megrajzoltam, és a napfény jól kifejezésre jutott a vásznon. Az őszi tárlaton, a Párizsban kiállított képpel együtt, kiállítottam Budapesten a régi Múcsarnokban. Ez volt itthon első kiállításom...

Az volt a tervem, hogy ősszel visszatérek Párizsba és akadémiai tanulmányomat befejezettnek tekintve, önállóan fogok dolgozni. Összejöttem azonban Budapesten azokkal a kollégákkal, akikkel már Münchenben megismerkedtem, Ferenczyvel, Csókkal, Eisenhuttal, Iványival, akik biztattak, hogy menjek inkább velük Münchenbe, ahol olcsóbb a műterem és modell is, és nyugodtabban lehet dolgozni.

Hallgattam tanácsukra, és Münchenbe mentem. Iványi átengedte nekem műtermét, mert ő meg Csókét vette át, aki viszont egy igen nagy terjedelmű kép megfestésére gondolván, az egyik legnagyobb müncheni műtermet bérelte ki. Ekkor fogott Báthory Erzsébet megfestéséhez, Iványi pedig „IV. Béla király a tatárjárás után” című képét festette. Én először egy egyalakos életnagyságú prófétát, „Jeremiást” festettem meg, ami 1895-ben került a budapesti Múcsarnokban kiállításra.

Ez időben indultak meg az előkészületek a nagy millenáris kiállításra is. Pályázatokat tűztek ki történelmi és bibliai tárgyú képekre. Én elhatároztam, hogy egy aktos képet fogok festeni, mert hiszen ez

a próbaköve az akadémiai festői képzettségnek. Életnagyságú női aktig nem merészkedtem, de úgy gondoltam, hogy egy öregebb férfiaktot jól meg fogok festeni. Így jutottam el a bibliai Jób megfestéséhez, amint barátai vigasztalják.

A millenniumi kiállításon a „Jób” előkelő helyre került, az egyik nagyterem nyugati falának közepére. Jobbra is, balra is Munkácsy festményei vették körül, s alája Munkácsy: „A sztrájkolók” című képét akasztották. Később Déry Béla, a Nemzeti Szalon igazgatója több vidéki városi kiállításon szerepeltette; nagy terjedelme miatt jó kiállítási központ volt. Végül somogytúri műtermemben helyeztem el.

A következő telet szüleimnél, a Baranya megyei Vargán töltöttem, hogy befejezhessem jogi tanulmányaimat. Ennek megtörténtével a budapesti egyetemen államtudományi doktorrá avattak, majd visszautaztam Párizsba, s a tenger mellé készültem valami jelentősebb képet festeni.

Választásom Beg-Meilre esett, egy kis bretagne-i tengerparti helysége. Malonyay Dezső irányított ide, aki ott töltötte az előző nyarat. Először éltem ez alkalommal a nagy, nyílt tenger mellett, és rendkívül inspirált folyton változó hangulataival. Jelentősebb munkám egy breton házaspár életnagyságú megfestése volt, a lenyugvó nap fényében, a tenger előtt térdelve, imára kulesolt kezekkel, várva hazatérő halásztársaikat. A képet oly élénk színekkel festettem, hogy Ferenc József király, amikor a műcsarnoki kiállításon előtte elhaladt, odasúgta Te-

lepy műtárosnak, aki őt kalauzolta: „Ez a kép nagyon szecessziós!”

A tengerről sok kisebb képet is festettem, melyeket a Nemzeti Szalonban állítottam azután ki. Ezekről írta Rózsa Miklós a Pesti Hírlapban, hogy „a művész olyan hangulatokat lesett el a tengerről, amelyeket még nem festett el előle senki!”

Mivel akkor még Párizsban saját műtermem nem volt, Hernádi Kornél honfitársam és kollégám szíves invitációjára a Rue de Rome-ban berendezett szép műtermében néztem át és helyesbítettem Beg-Meil-i munkáimat, mielőtt Budapestre szállítottam volna őket, a Hock János és Szikszay által a Nemzeti Szalonban rendezett francia—magyar kiállításra. Sikerült azonban csakhamar saját műtermet is bérelnem az Avenue de Villiers 147. szám alatt.

Ebben a műteremben kezdtem hozzá egy nagyobb képem megfestéséhez, melynek terve már Párizsba visszatértemkor megfogalmazott bennem. Akkor a Szajna túlsó partján laktam még, és amint az egyik este a Saint Germain de Prés templom előtt elhaladtam, az utcai gázlámpa alatt három francia papot láttam igen élénk beszélgetésben. A papok arc-kifejezése, mozgása és a gázlámpa világítása igen festői benyomást tett rám, és elhatároztam, hogy ezt meg fogom festeni. Műtermem alkalmas is volt e kép megfestésére, mert egy nagyobb és egy kisebb helyiségből állt. Ez utóbbit besötétítettem nappal úgy, hogy a plafonról csak a gázlámpa világította meg olasz modelljeimet, és én a nagyobb teremből egy sötét papírfüggöny ablakocskáján át láthattam

a kellő effektust. Hogy a háttér érdekesebb legyen, a l'Auxerrois-templom szép architektúráját választottam; a megvilágítást esténként a helyszínen tanulmányoztam.

Midőn a „Société des Beaux Arts” szalonja, a Nagy Szalon májusban megnyílt, siettem megtekinteni e képem elhelyezését. A nagy francia művészek közül ekkor még senkit sem ismertem, akik ezen Szalon oszlopos tagjai voltak. Így elmondhatom, hogy képem minden protekció nélkül jutott be a kiállításra. A kép teljes ismeretlenségem ellenére kitűnő helyet kapott a nagyteremben, a középrészen, éppen Rodin „Balzac”-szobra mögött, ami az akkori Szalon nagy szenzációja volt.

A „Vitakozó francia papok” ilyen kedvező fogadtatása nagy elégtételemmel szolgált, mert igazolta törekvésemet, hogy jogi tanulmányaim befejezése után visszatérni kívántam a művészi pályára. De látva, hogy idegen művészeknek az önfenntartás szinte lehetetlen az újabb időkben Párizsban, elhatároztam, hogy hazatérek Magyarországra.

1899 nyarán tehát szüleim vargai birtokán telepedtem le, és szorgalmasan festettem. Ekkor készítettem a „Hazatérő aratókat” — amelyet később Pécs város számára vásárolt meg a kultuszminisztérium —, valamint „Alakok a falumból” című képeimet, melyek 1901-ben kerültek kiállításra a Téli Tárlaton a budapesti Múcsarnokban.

A kiállítás sikere arra az elhatározásra bírta, hogy Budapesten telepedjem meg, és ott műtermet keressek. Elhatározásomat egy más esemény is befolyásolta. Az 1900. év farsangján lejött Budapestről

az édesanyám elnöklete alatt rendezett jótékony-
sági bárra Tiller Sámuel, 18 éves leányával, Ellá-
val. A fiatal leány élénksége, szellemessége igen
meglepett, s midőn Budapesten vettem ki lakást,
mindennapos vendég lettem Tilleréknél, s leányu-
kat nem sokkal később el is jegyeztem.

Bár a jegyesség e szép ideje alatt csak keveset
tudtam dolgozni, állandó érintkezésben maradtam a
Budapesten megtelepedett festőkkel, Stetka Gyulá-
val, Bihari Sándorral, Kernstock Károllyal, Balló
Edével stb. Egy másik művészekből álló társaság
viszont esténként a Petanovichhoz járt az Andrássy
útra, ahol Karlovszkyval, Tolnay Ákossal, Zala
Györggyel, Fadrusz Jánossal, Hegedüs Gyula szí-
nésszel stb. barátkoztam össze. Budapesten ekkor
eleven művészi élet lüktetett. Javában dolgoztak
Lotz, Székely Bertalan, Benczúr, Feszty, Deák Éb-
ner, Vágó, Ruskovics, Bihari Sándor, Ujváry Ignác,
Balló Ede, Zala György, Fadrusz János, Stróbl Ala-
jos, és feltűntek már Csók, Ferenczy, Iványi Grün-
wald, Fényes, Rippl-Rónai, Karlovszky, majd Kern-
stock Károly, Edvi Illés Aladár, Szlányi Lajos fes-
tők, Teles Ede és Kallós szobrászok is.

Nyáron át festett képeimet felhoztam Budapestre,
és javítottam, hogy a téli tárlaton kiállítsam őket.
E tárlaton 12 munkával szerepeltem, köztük Édes-
anyám életnagyságú arcképével, egy kaszáját kö-
szörülő munkásember térdképével, a breton halá-
szokkal, a vargai parasztfejekkel, hazatérő aratók-
kal és breton-tengeri hangulatokkal...

Esküvőm után 1901 telén — szép olaszországi uta-
zás után — Párizsba költöztünk, abban bizakodva,

Somogytúri gyermektemetés (olaj)

hogy a szülők részéről biztosított jövedelemből ott a
művészetnek tudunk majd élni. Eleinte nem is volt
más meghittebb ismerősünk, mint Borostyány Nán-
dor író, a Pester Lloyd és a Pesti Hírlap tudósi-
tója, valamint Hernádi Kornél Párizsban élő gaz-
dag magyar festő és egy francia festő kollégám,
akit még a Julianból ismertem. Történt azonban, hogy
épp ebben az időben a Budapesti Képzőművészeti
Társulat arra kért fel, fogadnám el egy francia
festők munkáiból álló kollekciónak megszerzését az
1903-ban Budapesten rendezendő nemzetközi ki-
állításra.

A felkeresett művészek megtisztelésnek vették

meghívásomat a kiállításra, s így a Budapestre küldött kollekcióban ilyen nevek szerepeltek, mint Roll, Besnard, Lhermitte, Cottet, Lucien Simon, Dagnan-Bouveret, Gaston Latouche, Raffaelli, Henry Bouvet, Lerolle, Mesnard, Aman Jean, Blanche, Devambez és Thaulow. Megismerkedtem a híres Rodin-nel is, akihez gyakran utaztam ki ezután Meudon Val Fleurybe.

A budapesti francia kiállításnak volt egy érdekes következménye is. A képzőművészeti társulat elnöke, gróf Andrássy Tivadar és alelnöke memorandumot kért tőlem arra nézve, hogy miképp lehetne állandó művészeti és irodalmi kapcsolatot teremteni a franciákkal...

1913-ban újra felkértek egy Budapesten 1914-ben rendezendő francia képzőművészeti társulat megszervezésére. Tekintve azonban, hogy ekkor már hazatelepülni készültem, szabadkoztam annak vállalásától és csak akkor fogadtam el, midőn közölték velem, hogy a kiállításnak fontos politikai célja van, és hazafiságmra apelláltak. Közölték azt is, hogy a tervek már Poincaréig jutottak, és majd Károlyi Mihállyal fogok találkozni nyár végén Párizsban, aki amerikai útjáról visszajövet Párizsban meg fog állni. Erre azonban már nem került sor, mert 1914-ben megindult az első világháború, én nem utazhattam Párizsba, Károlyit pedig odaérkezése után le is tartóztatták egy időre...

A budapesti francia kiállítás révén megismert francia festőkkel érintkezésem mind élénkebb lett, szívesen láttak műtermükben, és sokan látogattak meg engemet is. Már 1903-ban meghívást kaptam

a fiatal festők egy kisebb csoportja által alakított Salon d'Automne első kiállítására, amelyre két képet küldtem be. Egyiket fiamról, másikat feleségemről, lámpavilágításnál. A zsűrizés után közölték velem, hogy az első megválasztott tagja lettem az említett művészegyesületnek. Nagy volt a meglepésem, amikor néhány nap múlva kopogtattak Rue Bayen-i műtermem ajtaján és hatalmas szép fehér szakállával Fritz Thaulow, a híres svéd festő lépett be hozzám. Azért jött, mondta, hogy megismerkedjek velem és gratuláljon „Lámpa alatt” („Sous la lampe”) című kiállított képemhez, amely nagyon tetszett neki.

A Salon d'Automne „sociétaire”-re választása nagy előnyt jelentett, mert több mű zsűrimentes kiállítását biztosította. Fel is használtam ezt, és 1903-tól kezdve 1914-ig, amíg Párizsban éltem, kiállításain minden évben szerepeltem. Ez volt az első művészi egyesülés, amely nem francia tagoknak is biztosította ugyanazokat a jogokat, mint a franciáknak, tehát részt vehettünk a társulat ügyeinek intézésében, és a zsűribe is beválaszthatók voltunk...

A nyarakat franciaországi megtelepedésem ideje alatt is általában mindig Magyarországon töltöttük. Eleinte Gálósán, Károly fivérémmel és szüleimmel Vargán, 1905-től kezdve pedig Somogytúron. Eleinte apámmal közösen gazdálkodtunk itt, s csak 1909-ben kívánta meg, hogy saját magam gazdálkodjam az egész birtokon. Ezzel az egész gazdaság teljes felszereléssel tulajdonom lett, amit azonban csak kölcsönrel tudtam realizálni. Merész vállalkozás volt ez tőlem, mert egyrésről nem akartam meg-

válni a piktúrától, másrészt nem voltak megfelelő ismereteim a gazdálkodás terén, csak éppen gyakorlati érzékem volt, mert hiszen a szülői házban a mezőgazdaság volt a beszélgetés fő témája.

A vállalkozásban főleg két szempont vezetett. Családomnak és fiamnak megszerezni azt az örömet, amit nekem nyújtott gyermekkoromban az egészséges, szabad falusi élet, másrészt az, hogy piktúrai szempontból munkásságom megtermékenyítését vártam a gyermekkori legintenzívebb élmények felújításától, ami sikerült is.

Károly fivérem nagyon szerette a piktúrát, és minden tekintetben elősegítette törekvéseimet. Azon volt, hogy a gazdálkodás minél kevésbé vonjon el a művészettől. Mikor Párizsból megérkeztünk, megbeszélte velem a nyári munkákat, de jött aratás és cséplés idején is, és az őszi vetési előirányzat is az ő tervei szerint készült. Ezekből sokat tanultam. De azért kemény munka volt, amit magamra vállaltam. Korán reggel lóra ültem, és bejártam a hegyes-völgyes Hársas-pusztát, megnéztem, jól megindult-e a munka, és sokszor estefelé újra kimentem, hogy lássam a napi teljesítményt, és persze azért is, hogy egy-egy szép naplementét élvezzek, amely bearanyozza a körülfekvő erdők lombzatát.

Az új impressziók hatása alatt megcsináltam a nyári művészi programot, megállapodtam egy-két nagyobb vászon témájára vonatkozólag, és egyikén délelőtt 9—1 óráig, a másikon délután 2—3 óra hosszát dolgoztam. Mikor 1905 májusában a birtok átvételére Somogytúrra jöttem, atyám bemutatott Szászy József református papnak és feleségének. A

szalonuk biedermeier bútorai közt ülő emberpár mély hatást gyakorolt rám. Távozásunkkor azt mondtam apámnak, hogy ezért a két remek modellért is érdemes volt nekem idejőnnöm gazdálkodni. Már kész volt a tervem, hogyan fogom a magas támlájú díványon egymás mellett őket megörökíteni. De baj lett! A tiszteletes asszony, mielőtt munkába fogtam volna, súlyosan megbetegedett és meghalt.

Most már csak Szászy Józsefet magát festhettem, amint elgondolkodva ül fekete ruhájában a parókia előtt egy tölgyfából kifaragott padon, egyik kezében hosszúszerű pipáját tartva, virágok közt, amelyeket elköltözött élettársa ültetett. Amikor elkészült, éppen Rippl-Rónai Józsi kollégám jött Kaposvárról látogatásunkra. Az életnagyságú kép nagyon meglepte. A párizsi Nagy Szalonban is kitűnő helyet kapott, és a katalógusban is reprodukálták. A következő évben Budapesten a Múcsarnokban állítottam ki, és 1924. évi nagy kiállításomon a Nemzeti Szalonban szerepelt. Ez alkalommal Petrovics Elek arra kért, hogy ajándékozzam munkámat a Szépművészeti Múzeumnak. Készségesen meg is tettem azzal a kikötéssel, hogy definitíve elhelyezzék a Múzeumban. Ez meg is történt egy kisebb terem falának közepén. Kedvesen mondta egyszer Kozma Andor, a somogyi költő, hogy ő a tiszteletes unokaöccsével, Szászy Bélával, ki szokott menni a Múzeumba „az öregúrnál tiszteletüket tenni”. Fényes Adolf kollégám ezt tartotta legsikerültebb munkámnak. Sajnos, éppen ez a művem tűnt el a második világháború alatt — talán örökre — a Múzeumból.

Ebben az 1905. évben kezdtem cigányképeket is festeni, főképpen kedvelt témáim voltak az elől gombra kötött nagy hajjú, sötét arcború, úgynevezett teknővájó cigányok. Nagyon festőinek találtam ezt a népet. Amint nyáron vászonsátraik körül ültek, teknőket készítettek, főztek, a gyermekek mezítelenül szaladgáltak, primitív ősi benyomást keltenek. Amikor Albert Besnard francia festő indiai útjáról visszatért, és típusait láttam, mondtam neki, hogy nem kell olyan messze utazni, ilyen alakokat Magyarországon is lehet pingálni.

Készült is egyszer eljönni ő is, több francia festő is, akik képeimen a magyar népet és viseletét látták. Sajnos, e szép terveknek a világháború véget vetett. Cigányképeim nagyrészt vevőkre találtak, alig van néhány tulajdonomban. A párizsi 1913. évi kollektív kiállításomon azonban még sok cigánytárgyú képem szerepelt, úgyhogy a Paris-Midi című napilap kikiáltott „Le peintre des Zigans”-nak, a cigányok festőjének, reprodukálva néhány ily képeimet.

1905-ben fogtam hozzá legterjedelmesebb képem megfestéséhez is, amely egy gyermektemetést ábrázol. Első itt töltött évemben láttam ezt a szomorú jelenetet, amint a kétségbeesett anya odaborul kisgyermek koporsójára és a plébános meg a kántor egyházi funkciójukat végzik. Kánikulai meleg volt, s a kántor napernyőt tartott a plébános fölé. Négy vasárnapi ruhába öltözött leány vette körül a koporsót, amit ők voltak kiviendők a temetőbe. Rajtuk kívül alig néhány ember a temetésen, mert a legnagyobb munkaidőben, aratáskor nem értek rá

Cigánylányok (olaj)

eljönni. Nagyon festői volt a jelenet, de megfestését a „tiszteletes” arcképe és a cigányképek miatt 1906 nyarára hagytam. Csak vázlatot csináltam, hogy jól emlékezetemben maradjon, és érlelődött bennem a téma.

Még akkor nem volt műtermem Somogytúron, hát egy nagy ponyvasátor alatt festettem. Készségesen jött modellnek akkori plébánosunk, Koller József is. Mialatt a gyermektemetést festettem, kijött hozzám Rippl-Rónai barátom, és biztatott, hogy fessek „à la prima”, azaz amit elkezdek, azt fessek teljesen készre, ne nyúljak többé hozzá. Annak ellenére, hogy az alakok életnagyságúak és a kép 4 m széles és 250 cm magas, ment így a festés. Talán ennek köszönhető, hogy nagyon frissen hatott a kép, és a festékek megtartották eredeti, teljes üdőségüket.

A „prima festést” az is elősegítette, hogy a kép minden egyes részletéről előzőleg tanulmányokat csináltam. Egész tömeg tanulmány készült rajzban, olajban, pasztellben. Felgöngyölítve vittem a nagy képet Párizsba ősszel, midőn visszautaztunk. Megtekintésére a Szalonba történt beküldés előtt meghívtam széles baráti és ismerősi körünket is, de megjelent nálam a Monarchia nagykövete, gróf Khevenhüller-Metsch is a nagykövetség vezető tanácsosaival. Eljött Munkácsyné is.

A szalonban az első emeleti galéria fő fala közepére került a kép, és már nagy távolságról lehetett látni, kitűnő világításban. A szemlélő a francia képek közt azt érezte, hogy egy más világba lépett, egy magyar parasztház udvarára. A katalógusban reprodukálták. Sok méltató cikk jelent meg róla. A „The Graphic” azon számát, amelyben azután reprodukálták a képet, nemrégiben átadtam a Kaposvári Rippl-Rónai Múzeumnak megőrzés végett, tekintve, hogy utóbb a képet magát is odaajándékoz-

tam. 1908-ben a Múcsarnokban, 1924-ben a Nemzeti Szalonban rendezett kiállításomon szerepelt.

A somogytúri nyarakon minden évben festettem egy-egy nagyobb méretű képet, amelyet azután a következő évben a párizsi Nagy Szalonban állítottam ki. Ez időben készült a „Vasárnapi beszélgetés” két kiöltözött, életnagyságú leányt ábrázolva, amint a szép verőfényes, napfényes időben a fűben ülve beszélgetnek. A „Tanácskozó cigányok”, egy kis patak partján, négy férfi és egy asszony, a Szalon katalógusában reprodukálva volt, sőt egy cég képes levelezőlapokat is készített róla. Kaposváron vette meg Barczay Ferenc. Azután megfestettem az egyik iskolát a padban ülő gyerekekkel és tanítójukkal, egy bivalyfogatot a szekér elé fogott csaknem életnagyságú bivalyokkal és a tipikus somogyi bivalyossal, amint a majoron átvonulnak. Ezt a képet a Természettudományi Közlöny reprodukálta, a távlati effektusok magyarázatára. Utóbbi két képem 1944-ben eltűnt itteni műtermemből.

Nagyobb méretű képem volt a „Szerelmes pár”, egy deli legény és egy csinos leány, akik a modellülés alatt úgy összemelegedtek, hogy boldog házasság lett belőle. Majd következett a „Somogytúri lakodalmi multság”, amelyben minden csinosabb falusi leány szeretett volna megörökítve lenni. Ma már mind nagymama. A kép 1944-ben megsérült. Mind a négy oldalán hiányzik egy darab belőle. A kaposvári múzeumnak ajándékoztam.

1909-ben készült az „Arató ünnepély”, amely az 1910-i párizsi Szalonban volt kiállítva, és a katalógusban reprodukálva. Erről is készültek képes leve-

lezólapok. Úgy emlékszem, 1912-ben festettem a „Kintornás a faluban” című képemet, amint a gyermekek körülállva hallgatják. Ez a képem egy Rónai nevű képkereskedő tulajdonába került Budapesten egy aukció alkalmával. Mikor erről értesültem, vissza akartam vásárolni, de a kereskedő nem akart megválni tőle, és lakásába akasztotta fel. Hasonlóan jártam egy Valentin nevű képkereskedővel is, akinek kirakatában a Múzeum körúton egy 1894-ben Vargán festett, kaszáját köszörülő alakomat pillantottam meg, 25 évvel elkészülte után. Szerettem volna visszavásárolni, de túl magas árat kért érte. Csak egy képemet sikerült így visszaszereznem Goitein kaposvári műkereskedőtől: Roboz István lapszerkesztő és költő érdekes portréját, amelyet a második világháború után unokájának, Bernáth Aurél festőkollégámnak ajándékoztam. Ő azután „Így éltünk Pannóniában” című önéletrajzában reprodukáltatta. Egészen fiatalkori munkám volt...

A „Salon”-ba való beküldés előtt rendszeren eljöttek munkáim megtekintésére a mesterek közül Lucien Simon, Cottet, Lhermitte, Aman Jean, Dagnan-Bouveret, Gaston Latouche. Természetesen én is elmentem műtermükbe, hogy készülő munkáikat megtekintsem. Munkácsy özvegyénél ismerkedtünk össze Michel Clemenceaunak — a nagy francia államférfiú fiának — feleségével, aki legnagyobb meglepetésünkre magyar volt. Michnay Idának hívták és egy galántai járásbíró leánya volt.

Michel elkészülvén kémiai egyetemi tanulmányai-
val, liberális apja azt mondta neki, hogy miután kitanított, menjen és keresse meg a kenyerét. Így

Tanácskozó cigányok

került báró Kuffner galántai cukorgyárába, s rövid ismeretség után elvette Michnay Idát, apja ellenzésével nem törődve. Midőn a házasságból már két fiú is származott, az apa megbocsátott, sőt eljött a család látogatására Magyarországra is. Midőn azután miniszterelnök lett, kívánságára a kis család Párizsba költözött. A házassággal azonban sosem tudott teljesen kibékülni. Különösen az bántotta, hogy fia idegen nőt vett el — bár az ő felesége amerikai volt, akitől azonban elvált. Erre a sorsra jutott fia is. Francia nőt vett el másodszer, az első világháború kitörése után. De a két fiú, akikkel a magyar feleség megajándékozta, egyedül viseli ma a Clemenceau nevet.

A fiatal házaspárral odakinn nagyon összebarátkoztunk, és nagyon sajnáltuk a fiatal nő bizonytalan helyzetét. Egyik nyár elején, midőn hazajöttünk Magyarországra, Ida is velünk jött két fiával, George-zsal és Pierre-rel. Az idősebb a mi fiunkkal volt egyidős. Ida a nyár egy részét fiaival nálunk töltötte Somogytúron s itt hancúroztak a Clemenceau-unokák egy magyar falusi otthonban...

Egyetlen gyermekünk nevelését nem akarván tovább idegenekre bízni, 1912-ben elhatároztuk, hogy megválunk Párizstól, és hazaköltözünk Magyarországra. Ezt az elhatározást birtokom intenzívebb vezetése is indokoltta tette, mert időközben Károly fivérem Tolna megyébe költözött, s így az eddigi felügyeletet nem gyakorolhatta már.

Párizsi távozásom előtt itteni hosszú munkálkodásom eredményeit szándékoztam egy kollektív kiállítás keretében bemutatni. E célból még nyári elutazásunk előtt megegyeztem az ismert Georges Petit-galériával, amely a város központjában volt, hogy 1913. január 17-től 31-ig itt rendezzem azt. 144 darab képem, nagyrészt olajfestményem, szerepelt ezen a kiállításon, s központja a „Somogytúri gyermektemetés” volt. Ez a kollekció azonban egyéb ingóságaimmal együtt a világháború kitörésekor Párizsban rekedt, zárlat alá vették, és csak tíz év múlva, 1923-ban sikerült személyesen kiutazva, a zárlatot feloldatnom, és — bár jól megdézsmálva — holmimat hazahoznom.

Budapesten a Ferenc József rakparton (a mai Belgrád rakparton) vettem ki lakást és műtermet. Nyaraimat továbbra is Somogytúrban töltöttem,

ahol több képem is készült ez időben: az „Ebédelő aratók”, a „Torma István kanász falkájával”, azután a nálunk hosszabb időt töltött Kammerer Gusztáv, Edvi Illés Aladár és Szilágyi Lajos festőkollégáim, valamint Giesswein Sándor portréi.

Párizsból hazahozott kollekcióimat, kibővítve az elmúlt évek munkáival, 1924 januárjában mutattam be a Nemzeti Szalon összes helyiségeiben. A képek száma itt már 288 darabot tett ki.

E kiállítás befejezte után festettem meg életnagyságú félalakokkal „Aratók” című képemet, amely utóbb egy római reprezentációs kiállításból az Olasz Nemzeti Bank tulajdonába került. Az időben készült a „Kezdődik az aratás” című képem, amely ma a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tulajdonában van, továbbá „Vezetik a tehenet a vásárról”, a „Pásztorház gémeskúttal esti napfényben”, amely a Postaügyi Minisztérium tulajdona. Ekkor készült első önarcképem is, barna köpenyben, kalappal. Ez utóbbit 1927-ben a Múcsarnok egy rendelkezésemre bocsátott különtermében állítottam ki 41 más művemmel együtt.

Ezután éveken át nem volt nagyobb arányú kiállításom, bár szorgalmasan dolgoztam, főleg impresszionisztikus tájképeket festve. Készítettem azonban egy triptikon alakba foglalt 3 részből álló figurális művet is, amelyen egy földművescsaládot örökítttem meg. Ez ma a Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum tulajdona, de a leánygimnáziumban van felfüggesztve.

1930-ban Klebelsberg közoktatásügyi miniszter megbízott, hogy Iványi Grünwald Béla kollégámmal

képviseljük egy belgrádi kiállításon a magyar művészeket. Ekkor ugyan Magyarország nem volt oly viszonyban Jugoszláviával, hogy hivatalosan rendezhetett volna ott kiállítást, azonban szívesen látta, ha mi művészek piacot keresünk magunknak, mert a háború után nagyon nehéz volt képzőművészeti alkotásokat értékesíteni.

Volt azonban Szerbiában több kollégánk, akik Pesten végezték művészeti tanulmányaikat, s ezek örvendezve vették tudomásul a tervezett kiállítást. Sikerült megnyerniök a kiállítás védnökéül Pál herceget, Sándor király unokafivérét, aki diplomáciai és társadalmi ügyekben a királyt képviselte. Ő rezideált a belgrádi királyi palotában is, míg a király egyik vidéki kastélyban lakott, s főleg katonai ügyekkel foglalkozott...

1934-ben feladtam budapesti lakásomat, és véglegesen lejttem somogytúri otthonomba, ahol az évszakok minden változását figyelhettem, és a népiéletbe is jobban beleéltem magam. Főleg impresszionisztikus képeket festettem ez időben, melyeket bemutattam Budapesten, az Akadémia utcai Tamás-galériában, 1942-ben...

Legutóbb 1953-ban volt kiállításom az Ernst Múzeumban. A Művelődésügyi Minisztérium rendezte, Glatz Oszkár és az én munkáimból. Tőlem mintegy 70 mű szerepelt. E kiállításon vették meg az Elnöki Tanács részére a „Kezdődik az aratás”, az Építésügyi Minisztérium részére a „Bivalyfogat”, a Kereskedelemügyi Minisztérium részére a „Hazafelé” című képeimet.

„Vak cigányt vezet az unokája”

Kormányunk, társadalmunk nagyon pártolja a művészetet. Hálásan kell megemlékezni ezzel kapcsolatban a Somogy megyei Tanács Végrehajtó Bizottságáról, amely felismerve a képzőművészet nagy hatását az általános művelődés fejlesztésére, átalakította műtermem „Kunffy-képtárrá”, ami megszépíti utolsó éveimet és feledtetni segíti a háborús évek szomorú tapasztalatait...

A FALU, AMELY A MŰVÉSzt MEGIHLETTE

Kunffy Lajos kora ifjúságától, az 1890-es évektől kezdve ismerte Somogytúrt. A falu 1905 óta vált otthonává, 1934 óta pedig állandó tartózkodása helyévé. Neve összeforrt a falu nevével, melynek minden zugát felkereste az elmúlt több mint fél-évszázad alatt ecsetjével és palettájával.

Noha öröklött vagyona lehetővé tette számára, hogy európai horizontú városi életet éljen, mégis évről évre visszatért szűkebb hazájába, valamely különleges vonzalom folytán, amely ehhez a falusi tájhoz kötötte. Bizonyítja e vonzalmát, hogy művészete Somogytúrral való szorosabb kapcsolata óta mind határozottabban itteni élményeiből táplálkozott, s mind erőteljesebben fordult az itteni nép ábrázolása felé.

Mit találhatott az előkelő külföldi társadalmi életet élő, nagy műveltségű ember e kicsiny faluban, ahol a kultúrának csak petróleumlámpával és gyertyával világító fénye volt, s amely alig állt idelepedése idején, a századforduló körül, 180 házból

A kiállítás egyik részlete

és másfélezernyi lélekből? Mit találhatott volna Kunffy Lajos, a művész Somogytúrbán mást — mint magát a tájat, s lakóinak mindennapi életét, amely képzeletét megragadta.

Ez a táj, a szelíd szépségű somogyi vidék egyik jellegzetes hegyes-völgyes, dimbes-dombos, ligetekkel, erdőkkel tarkított része, alig 12 km-re van Lelétől, a Balaton partjától. A Balaton egykori beöb-

lőződése — amelynek nyomait a Lelle és Szemes közti halastó-vidék ma is őrzi —, mélyen Belső-Somogyba nyúló, dél felé elkeskenyedő vizes réttjével, „Malomárkával”, Somogytúrig húzódott el haldan, s a falut csak a múlt századi szabályozások óta nem határolja keletről nedves völgy. Dombra épült település volt eredetileg, éppen úgy, mint a Balaton-part többi községei, s közlekedési útja is mindig a domszélen vezetett, nem a völgyben. Ez a közlekedési út a Balaton-vidéket, Lellét, Boglárt, Szemest kötötte össze Látrányon, Túron keresztülhaladva, ősi idők óta a megye Kapos-völgyi góciával: Kaposvárral, mint ahogy ma is ezen a kövezett úton halad a lelle—kaposvári autóbusz.

Mint jóformán minden Somogy megyei falu, Somogytúr is kétszer virágzott története folyamán. Először a török hódoltság előtt, a magyar középkorban, másodszer XVIII. századi újratelepülése után. Területét a magyarság már korán megszállotta. Okleveleinkben a „Tuur”-i pusztá 1082-ben szerepel először, a veszprémi káptalan birtokaként. A XII. században templomoshelyként említik. 1280-ban kuriális telkéről, szőlőjéről, halastaváról esik szó egy adománylevélben, a XV. század végén pedig több köznemesi család birtokaként vásárszabadalmakat nyert mezőváros, ami bizonyítja, hogy főközlekedési út mellett feküdt.

Az ezeröttszázas évek derekán, magyar és török végváarak közti területre szorulva, egyrésztől palonai Magyar Bálint fonyódi várkapitány formált hozzá birtokjogot, másrészt az endrédi, koppányi, szemesi török őrsegek nyújták folyton adóért.

A fonyódi vár 1575-ben történt eleste után a község teljesen hódoltsági területté vált, s úgy elnéptelenedett, hogy 1580-ban már csak 7 házból állt. Magyar Bálint rokonsága, a Szigligeten kapitányoskodó tóti Lengyelek azonban ezután is fenntartották hozzá való jussukat, s így területén állandó volt a fosztogatás, rablás, jobbágysanyargatás, úgyhogy a falu végül is lakatlan pusztasággá vált, az egész környező vidékkel együtt.

Újratelepülésére 1710-ben került sor, $\frac{2}{3}$ -ad részben tóti Lengyel Miklós, $\frac{1}{3}$ -ad részben Bakacs Sándor egykori keszthelyi végvári kapitány utódainak birtokaként. De a falu ekkor már nem a régi helyére települt. A régi falu romba dőlt sárviskóinak porát addigra elegyengette a szél, s csak kőtemplomának üszkös falai maradtak meg. Az új település lakosai tehát ősi szokás szerint a romtemplom körül temetkeztek. Így alakult ki a régi falu dombján a mindmáig meglévő temető. Az új falu azonban közelebb húzódott az úthoz, s emellett építette fel 1721-ben „sövényfonásos”, sárral becsapott első kis református imaházát is, amelyet azonban a XVIII. századi türelmetlen ellenreformációnak engedelmeskedő akkori egyik földesúr, tóti Lengyel Gáspár 1745-ben a szomszéd falvak katolikus lakosságával megtámadtatott és lerontatott, hogy a helyébe haranglábas katolikus templom épülhessen a faluban.

A XVIII. században keletkezett Somogytúr jobbágyfaluként települt, amelyben azonban a század végétől kezdve az osztozkodó leányági birtokosok, az Eperjessyek, Szalayak, Bosnyákok, Bárányok,

Kacskovicsok, Inkeyek (a tardi pusztán) egyes tagjai is megtelepültek. Nemesi közbirtokosság — compossessoratus — alakult tehát így ki, kuriális telkekkel, nemesi kis udvarházakkal, majorsági épületekkel a község szélein. Az udvarházak közül építészetileg a legjelentékenyebb a Bosnyák-családé volt, a falu északi kijáratánál, amelyet a múlt század végén Kunffyék vettek meg.

*

A középkori Somogytúrból látható emlékek nem maradtak. A templom köveit az új telepesek szét-hordták. Alapjainak maradványai azonban a temető református részében még itt-ott előkerülnek. Romba dőlt boltívei alól ástak ki régi feljegyzések szerint 1764-ben az akkortájt épült kis katolikus templom egyik harangját is. Az 1899-ben itt folyt régészeti kutatás alkalmával egy XIII. századi konzol is előkerült a romok alól, s a XIII. századból származik az a pillérláb is, amelyet a mostani református templom nyugati gyámfalának aljába falaztak be. Árpád-kori építésre vall egy itt talált állatalakos, igen szép faragású párkánykő is (jelenleg a Keszthelyi Múzeumban), amelyet szárnyas griff és bárány mellett szőlőfürt is díszít, bizonyosságul annak, hogy Túrón ez időben már folyt szőlőművelés.

Írásbeli adatok igazolják, hogy templom állt a ma Somogytúrhoz tartozó Tardi-pusztán is a kora Árpád-korban, és templom vagy kápolna volt Tard szőlőhegyén, a „Vörösi hegyen” is. Ezek köveit Túr templomépítkezéseihez hordták el 1787-ben.

Ha a középkor emlékei elpusztultak is, Somogytúr mégis tartogat néhány figyelemre méltó építészeti emléket az odalátogató idegen számára. A falunak két XVIII. századi műemlékileg védett temploma, néhány ódon, múltszázad-eleji faragott sírkereesztje, XIX. századi kúriái, szép kőtornácos népi építkezésű házai, régi szobrai vannak.

A falut a dombon 1773-ban épült *barokk katolikus templom* uralja, amelynek szépen faragott tabernákulumos oltára, szószéke, három boltszakaszos hajója, oszlopokra támaszkodó boltíveken nyugvó kórusa és félköríves szentélye van. Homlokzati tornya utólag, 1815-ben épült hozzá. A templomkertben 1810-es évszámmal ellátva régi Nepomuki Szent János-szobor áll, amelynek az a művészettörténeti érdekessége, hogy Zichy Mihály világhírű, Somogy megyei születésű festőnk nagyanyja, özvegy Eperjessy Gáborné Bene Borbála állíttatta.

Ismeretlen művészettörténeti adat az is, hogy ebben a kis templomban esküdtek egymásnak örök hűséget 1823-ban Zichy Mihály szülei: Zichy Sándor zicsi és zalai birtokos és Eperjessy Júlia 18 éves idevalósi kisasszony. A menyasszony szülei Bakacs-Bosnyák-Eperjessy leszármazás révén lettek a XVIII. század vége óta Somogytúrban birtokosok, illetve lakosok, és itt is haltak meg.

Műemlékileg védett a *református templom* is, amely a török hódoltság utáni újratelepülés gócéban, az országút közelében épült 1787-ben, a protestáns vallásgyakorlat akkori megkötöttsége értelmében torony és utcára néző ajtó nélkül. Keletre néző bejárati ajtaját csak később helyezték át a

nyugati oldalra, és 1830—32-ben épült mostani, közel 30 m magas tornya is. Falai később repedezni kezdtek, ezért 1883-ban támpillérekkel támasztották meg.

A templom melletti prédikátorlakás 1836-ban készült, de azóta többször is alakították. Ebben a házban lakott 1861-től 1909-ben bekövetkezett haláláig Szász József, akiről Kunffy Lajos oly kedvesen emlékszik meg „A somogytúri tiszteletes” című híressé vált képével kapcsolatban, s akinek már az apja is itt volt lelkész.

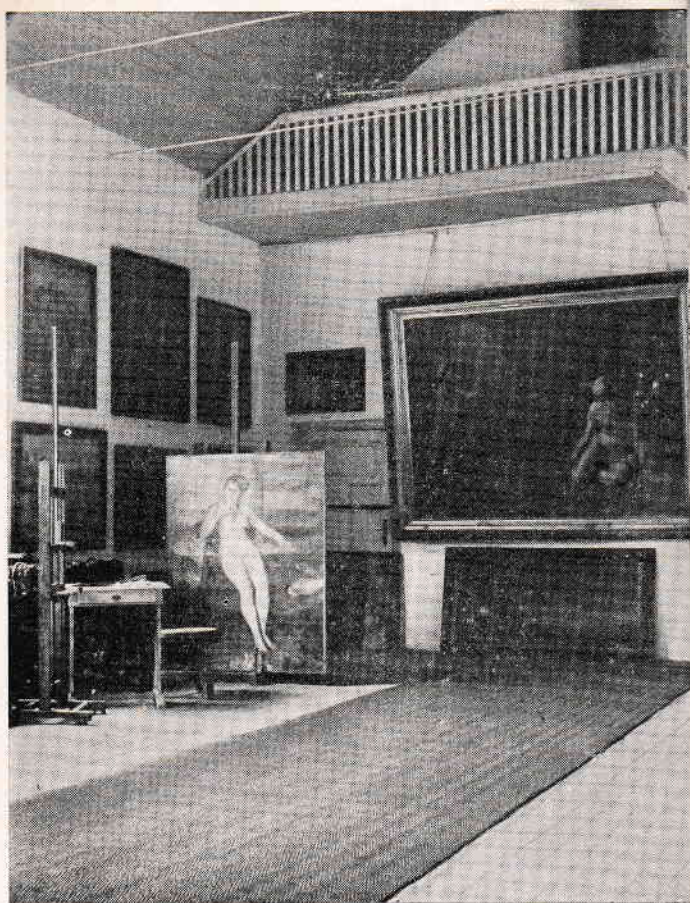
A régi udvarházak közül három áll ma is. A Bárányoké, a Szalayaké és a Bosnyákoké.

A *Bárány-féle* tornácos, rozzant, múlt század derekáról való épület a katolikus templom mellett van a dombon, s hajdan a Bogláron lakott és ott 1835-ben kúriát is építtetett Bárány Pálé volt. (A boglári műemlék-ház ma a szőlészeti kísérleti állomás tulajdona.) A századfordulókör örököse, Gaál Gaszton ismert természetbúvár és politikus adta el helybelieknek a hozzátartozó belsőséggel együtt.

A *Szalay-kúria* a falu nyugati szélén áll, a felső út mentén, kertes kuriális telken, de XX. század eleji újabb épülettel. Ma tanítólakás.

A *Bosnyák-kúria* a falu északi bejáratánál a XVIII—XIX. század fordulóján épült, s ma is eredeti formájában áll, tipikus példjaként a régi „táblabíró-világ” falusi nemesi építkezéseinek. Roggyant teteje majdcsak a földet súrolja. Ablakain vasrácsok vannak, talán a betyárvilág emlékeiként.

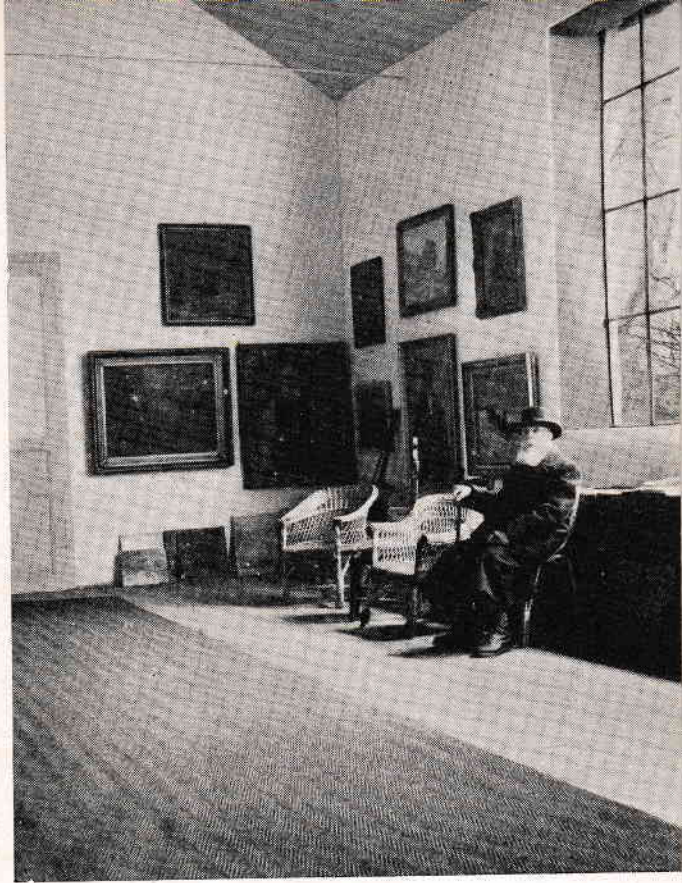
A műterem

A Bosnyák-kúria Bakacs Sándor egykori kesztelyi törökverő kapitány leányági leszármazottja: Nitzky Judit révén került leánya, Bosnyák Kata kezével az Eperjessyek birtokába. Az 1800-as évek közepén Bosnyák Gusztáv lakta. E házban született 1861-ben dr. Bosnyák Zoltán jogtudós, drámaíró, akinek „Becsületbíró”, „Tisztítótűz” és „Mary” című darabjait annak idején, az 1890-es évek végén a Nemzeti Színházban adták elő.

Bosnyák Zoltán apja később Lellére költözött, ahol a Jankovichok birtokát bérelte. A túri udvarház a hozzátartozó négyholdas belsőséggel, 790 holdas birtokkal és majorokkal a tatai születésű Kunfi Simon kezére került, aki azt bérlők útján hasznosította előbb, majd fiának, illetve unokájának, Kunffy Lajosnak adta át, aki 1905-től maga gazdálkodott benne. Az épület akkor még minden dísz nélküli volt. Csak új tulajdonosa épített a bejárati ajtó elé timpanonos, oszlopos, nyitott portálét, s helyezte kertjének virágos-fás részébe az ott látható szobrokat.

Ebből a régi udvarházból indult el a művész ösztönösségével Kunffy Lajos a falu festői kicsiny hajlékai felé, hogy azok lakóit vásznain megörökítse. A képtárban kiállított impozáns nagyságú „Somogytúri gyermektemetés” című képén ábrázolt egykori zsellérhajlék ugyan nincs már meg, de hasonló, festő ecsetjére kívánczó, nádfedeles, szabad-

Részlet a kiállításról

keményes, tornácos, oszlopos parasztházat nem egyet találunk még most is a faluban.

Az általa ábrázolt sárviskós, bivalyfogatos, mezít-lábas régi faluképhez azonban ma már a jól öltözö falusiak alakjai és a dübörgő traktorok is hozzátar-toznak, amelyek az új Magyarország szocialista irányban fejlődő Somogytúrját hozzák elénk. A múlt ölelkezik itt a jelennel.

Az agg művész somogytúri képtára és piktúrája különösen azért jelentős számunkra, mert ő azok közé tartozik, akik művészetükkel több mint félév-századdal ezelőtt már a nép felé fordultak, s a falu életének nemcsak vasárnapjait, hanem a hétköz- napjait is észrevették.

E dolgos hétköznapokról, a somogytúri nép életé- ről, munkájáról és színpompás tájairól készült mű- vészi ábrázolások talán a legértékesebb darabjai a számos képet magába foglaló hangulatos műte- remnek, amelynek látogatása minden művészetet, szépet, hangulatot kedvelő ember számára feledhe- tetlen élményt jelent már csak a szokatlanul magas életkort megért, ma is festegető, lebilincselő mo- dorú mester személye miatt is.

KÉPTÁRVEZETŐ

I. T e r e m

1. KISLEÁNYOK KÖRTÁNCA
Olaj 1925, készült Somogytúron
2. ALVÓ NŐ
Olaj 1910, készült Párizsban
3. LAKODALMI MULATSÁG
Olaj 1909, készült Somogytúron
4. GIESSWEIN SÁNDOR PRELÁTUS ARCKÉPE
Olaj 1930, készült Somogytúron
5. ARATÁS
Olaj 1928, készült Somogytúron
6. HÓOLVADÁS
Olaj 1908, készült Somogytúron
7. GYERMEKTEMETÉS
Olaj 1906, készült Somogytúron
8. VAK CIGÁNYT VEZET AZ UNOKÁJA
Olaj 1923, készült Somogytúron
9. LHERMITTE FRANCIA FESTŐ FELESEGE
Olaj 1911, készült Párizsban
10. VARGAI DOMBOK
Olaj 1898, készült Vargán

11. FIAM ARCKÉPE
Olaj 1909, készült Párizsban
12. CIGÁNYLEÁNY
Olaj 1928, készült Somogytúron
13. KUNWALD CESARE ARCKÉPE
Olaj 1932, készült Somogytúron
14. SPANYOL CSENDŐR
Olaj 1926, készült Palma-ban
15. IVÁNYI GRÜNWARD BÉLA ARCKÉPE
Olaj 1930, készült Somogytúron
16. KERTÉSZHÁZ
Olaj 1946, készült Somogytúron
17. TANULMÁNY A GYERMEKTEMETÉSHEZ
Pasztell 1906, készült Somogytúron
18. SÍRÓ ASSZONY GYERMEKKEL
Pasztell 1906, készült Somogytúron
19. PORGA ÁCSMESTER
Olaj 1925, készült Somogytúron
20. A PONT NEUF PÁRIZSBAN
Olaj 1912, készült Párizsban
21. CSISZÁR JÓZSEF VARGAI BÍRÓ
Olaj 1890, készült Vargán
22. TEJKEZELŐLEÁNY
Olaj 1952, készült Somogytúron
23. FIAM KÉTEVES KORÁBAN
Olaj 1904, készült Vargán
24. KÉTSÉGBEESÉS
Olaj 1901, készült Párizsban
25. „JÓB”
Olaj 1896, készült Münchenben

26. AKTTANULMÁNY
Olaj 1912, készült Párizsban
27. HÁTTANULMÁNY
Olaj 1911, készült Párizsban
28. KÉVÉT HORDÓ LEÁNYOK
Olaj 1927, készült Somogytúron
29. KOLOMPÁR CIGÁNYASSZONY KÖCSÖGGEL
Olaj 1928, készült Somogytúron
30. BOGNÁR MUNKÁBAN
Olaj 1915, készült Somogytúron
31. SERTÉSPÁSZTOR A FALKÁJÁVAL
Olaj 1925, készült Somogytúron
32. KAPÁLÓ LÁNYOK
Olaj 1928, készült Somogytúron
33. SZALMAHORDÓK
Olaj 1929, készült Somogytúron
34. SZÁNFOGAT
Olaj 1926, készült Somogytúron
35. RÉGI BÉRES
Olaj 1913, készült Somogytúron
36. LÁTRÁNYI GYÓGYKOVÁCS
Olaj 1922, készült Somogytúron
37. SZEDERFÁK ŐSZILOMBBAL
Olaj 1923, készült Somogytúron
38. SZLÁNYI FÉST A NYÍRESBEN
Olaj 1928, készült Somogytúron
39. PESTI MODELL
Olaj 1929, készült Budapesten
40. PUSKÁS TISZTELETES MINT KERTÉSZ
Olaj 1930, készült Somogytúron
41. HAZATÉRŐK AZ ARATÁSBÓL
Olaj 1928, készült Somogytúron

II. Terem

42. VIRÁGZÓ VADGESZTENYEFÁK
Olaj 1947, készült Somogytúron
43. CADIZ VÁROSBÓL
Olaj 1927, készült Spanyolországban
44. CSENDELET GÖRÖGDINNYÉVEL
Olaj 1928, készült Somogytúron
45. ZSUZSA NÉNI A SZOMSZÉDASSZONY
Olaj 1929, készült Somogytúron
46. PIHENŐ AZ ÉRŐ ROZS MELLETT
Olaj 1930, készült Somogytúron
47. VETETT ÁRNYÉKOK A KERTBEN
Olaj 1945, készült Somogytúron
48. VIRÁGZÓ ALMAFÁK
Olaj 1932, készült Somogytúron
49. ŐSZI LOMBOK
Olaj 1933, készült Somogytúron
50. CSENDELET UBORKÁVAL
Olaj 1955, készült Somogytúron
51. VIRÁGZÓ ALMAFÁK
Olaj 1926, készült Somogytúron
52. DISZNÓPÖRKÖLÉS
Olaj 1928, készült Somogytúron
53. TEMPLOMBAMENŐK
Olaj 1930, készült Somogytúron
54. SZÁSZY TISZTELETES
Pasztell 1909, készült Somogytúron
55. LEÁNYOK VASÁRNAPI BESZÉLGETÉSBE
Pasztell 1909, készült Somogytúron
56. TICHARICH ZDENKA ZONGORAMŰVESZ
Pasztell 1922, készült Somogytúron
57. CLEMENCEAU MICHEL FELESÉGE
Pasztell 1912, készült Párizsban
58. FELESÉGEM A FIÁVAL
Pasztell 1906, készült Somogytúron
59. TANULMÁNY A LAKODALMI
MULATSÁGHOZ
Pasztell 1910, készült Somogytúron
60. A ZENÉSZEK
Pasztell 1910, készült Somogytúron
61. NŐ KALAPPAL
Pasztell, 1912, készült Párizsban
62. HAJÁT IGAZÍTÓ NŐ
Pasztell, 1912, készült Somogytúron
63. HÓOLVADÁS A HOMOKOS ÚTON
Olaj 1929, készült Somogytúron
64. UTCA TÉLEN
Olaj 1929, készült Somogytúron
65. MŰTERMEM TÉLEN
Olaj 1930, készült Somogytúron
66. CIGÁNYLEÁNY FŐZ
Olaj 1910, készült Somogytúron
67. NEMES ANDRÁS VENDÉGSÉGBEN
Olaj 1932, készült Somogytúron
68. SOMOGYTÚRI UTCA ÖSSZEL
Olaj 1932, készült Somogytúron

TARTALOM

Előszó	5
Kunffy Lajosról	7
Részletek a művész önéletrajzából	15
A falu, amely a művészt meghilette	50
Képtárvezető	63